

Turizm Tarihimize İlgili İki Çok Önemli Eser

Mehmet ÖZDEMİR

T. C. Anadolu Üniversitesi

GİRİŞ

Turizm tarihimize çeşitli açılardan yaklaşmak, bu konuda araştırma yapacak olanlara cılız da olsa ışık tutabilmek amacıyla başlattığımız bu yazı dizisinin “dördüncüsü”ne geldik.

Bu yazı dizisine, benim hem *modern anlamda turizmin* başlamasının ve oluşmasının temeli olarak gördüğüm, hem de bugünkü dünyamızı şekillendiren “*Sanayi İhtilâli*”ni kısaca değerlendirerek başladık. Sosyal bilimler metodolojisinde en önemli unsur, araştırmaya sağlam bir temel kurarak başlamaktır. Bizim “*modern anlamdaki turizmin oluşumunu*” oturttuğumuz “*temel*” de “*Sanayi İhtilâli*” ve “*Sanayileşmek*”tir.

Türkiye’de de turizmi bir “*Sanayi Faaliyeti*” ile başlatıyoruz. Osmanlı Devleti’nde sanayileşme girişimlerinin ve alınan birtakım önlemlerin sonucunda bir “*fuar*” düzenlenmesi kararlaştırıldı. İmparatorluk döneminin ilk büyük ve uluslararası nitelikteki *İstanbul Sergisi*, Avrupa’daki benzerleri örnek alınarak düzenlendi: *Sergi-i Umum-i Osmani*.

“*Türkiye’de Turizmin Başlaması: Osmanlı’da Sanayileşme Çabaları: Sergi-i Umum-i Osmani (1863 İstanbul Uluslararası Sergisi)*” başlıklı yazımızda; bu girişimlerin nasıl bir “*turizm faaliyeti*” meydana getirdiğini anlatmaya çalıştık.

Her seyahat olayının temelinde ulaşım ve konaklama olmak üzere iki bacağı olduğu varsayımından hareketle *ikinci yazımızı* hazırladık: “*Yaslı Yaşlı Yollar... Kervan “Saray” dan, Frenk işi “Saray” a Yani “Palas” a*... Bu yazımızda Karayolları’nın tarihçesine göz attık. “*Türklerde Karayolları*”na ve yakın tarihimizde kara yolculuğuna değindik. Yine en eski ulaşım araçlarından olan “*denizyolları*”nı, “*Türklerde Denizcilik*”i, Osmanlı’nın son dönemindeki ve Cumhuriyet tarihimizdeki “*denizcilik işletmeciliği*”ni inceledik. Türklerde “*Konaklama Tesisleri*”, *Hanlar* ve özellikle “*Kervansaraylar*” üzerinde durduk.

Üçüncü yazımız “*Tekerlekten Buhar Makinasına Ulaşım*”ı konu alıyordu. *Trenin* ulaşımın hizmetine girmeyle yeni bir “*Çağ*” başlıyordu ve bundan turizm de nasibini alıyordu...

“*Tren Gelir Hoş Gelir*”... *Kara Trenin Hikâyesi*” başlıklı yaklaşımımızda “*tren*”e, “*tren yolculuğu*”na ve Türkiye’de “*demiryolculuk*” serüvenine yolculuk yaptık! Tabii bu yolculukta en büyük konforumuz “*Şark Ekspresi, Orient Express, Vagon-Li*” oldu... Elbette bu yolculukta Turizmimizin abide taşlarından “*Pera Palace Hotel*” de konaklamamak olmazdı...

Bu sayımızda *yakın turizm tarihimize* bir başka açıdan bakacağız. Bu sefer turizm tarihimize ilgili çok önemli bulduğumuz *belge/eserleri* tanıtacağız. Bunlardan ilki yakın turizm tarihimizin belki “*atası*”, belki “*baş duayeni*” olarak kabul edebileceğimiz *Kara Şemsi Reşit Saffet* beyin yani *Reşit Saffet ATABİTEN*’in bir broşürü. Nicelik olarak küçük fakat nitelik olarak çok büyük olan bu eseri tanıtma-ya çalışacağız.

Bir başka eser de Prof. Dr. *Remzi Oğuz ARIK*’a ait. Müzeciliğimizin önde gelenlerinden bilim adamı ve politikacı ARIK’ın 1947’de yazdığı “*Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu*” isimli kitabının yarısından fazlasını “*Turizm*” teşkil ediyor. Bu eser de gününün turizm anlayışını, aydınların ve devletin bakışını oldukça net bir şekilde yansıtıyor.

REŞİT SAFFET ATABİTEN: TURİZM’İN HARSİ, SİYASİ VE İKTİSADİ FAYDALARI

Kara Şemsi Reşit Saffet ismiyle, 1933 yılında, Türkiye *Turing ve Otomobil Kulübü neşriyatından* (12-18 Adalet Han, Galata-İstanbul) yayımlanmıştır. Broşür olarak basılan 16 sayfalık bu yazı, daha önce *Ülkü Dergisi*¹’nin *Şubat 1933* ilk sayısında (s:63-71) neşredilmiştir.

Reşit Saffet ATABİTEN, çok renkli bir kişiliğe sahiptir. Yazar, tarihçi, diplomat, politikacı, yüksek devlet memuru...

Reşit Saffet ATABİTEN 1884 yılında İstanbul’da doğmuş, 1965 yılında vefat etmiştir.

¹ ÜLKÜ Dergisi, Ankara Halk Evi adına Nusret Kemâl KÖYMEN’in imtiyaz sahibi olduğu aylık fikir ve edebiyat dergisi. Şubat 1933-Aralık 1949 yılları arasında 270 sayı yayımlanmıştır. Derginin adı Atatürk tarafından belirlenmişti.

Mızak-i Hümayun'da başfulütçü Saffet Bey'in oğludur.

1900 yılında Kadıköy Saint Joseph Lisesi'ni, 1904 yılında Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi.

İnhisar'da tercümanlık, Levand Herald gazetesinde yazarlık yaptı.

Bükreş, Washington, Madrid, Tahran Büyükelçiliklerinde başkâtip ve müsteşar olarak görev yaptı (1908-1912).

Maliye Vekâleti Özel Kalem Müdürü (1912), Şuray-ı Devlet Üyesi (1917), Lozan Konferansı Genel Kâtibi (1922), Memaliki Şarkıye Fransız Bankası Müşaviri oldu (1923).

1927 ve 1931 yıllarında iki kez Kocaeli Milletvekilliği'ne seçildi.

İstanbul ve Paris'te yayınlanan bazı gazetelerde çalıştı (Temp, Levand Herald, İstanbul, Jeune Türk, Beyoğlu, İkdam, Sabah, Turan, Hâkimiyeti Milliye...). Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Başkanı idi.

Harf inkılabına paralel olarak "rakam inkılabını" 24 Mayıs 1928 tarihli önergesiyle kabul ettirdi.

Economiste d'Orient adlı dergiyi çıkardı. Fransızca yazılmış bazı eserleri, Türkçe çeşitli broşürleri ile Osmanlı Tarih-i Mali Dersleri (İstanbul, 1913), Türklük ve Türkçülük İzleri (Ankara, 1931) gibi kitapları vardır (Meydan Larousse: 234-235; Büyük Larousse: 944).

"Darbı mesellerimizin en meşhurlarından biri 'Çok yaşayan çok bilmez, çok gezen çok bilir'dir'"

Reşit Saffet ATABİNEN "Turizmin Harsi, Siyasi ve İktisadi Faydaları" yazısına şöyle başlıyor:

"İstimali (kullanışı) bugün beynelmil olan "turizm" memleketimizde nispeten yeni kullanılan bir kelimedir. Turizm kelimesi "Tur" aslından çıkmaz ki; Fransızca manası devoir, oldukça uzun boylu gezme, gezinti demektir.

Türkçede manasının pek güzel ifade ettiği veçhile (anlattığı üzere) gezinti, ihtiyaç ve maddi bir kazanç gaygusile (kaygusuyla) çıkılmayan seyahattir. Demek ki Turizm para kazanmak için değil, az çok haline göre para sarfetmek için yapılan gezmedir. Zaruret ve maddi bir kâr emeli ile (amacıyla) yapılmamakla beraber, Turizmin gayeleri yok demek değildir.

Turizm, gerek memleket içinde ve gerek dünya üzerinde gezererek insanın tetkik ufkunu genişletmek, kıyas kabiliyetini büyütmek, okuduğu ve okumadığı şeyleri bizzat görerek, öğrendiğini zannettiği fikri malumatla (bilgilerle) tabiatı, vakıaları (olguları), memleketleri, ahâlileri tarihin bıraktığı eserleri karşı karşıya getirerek, okumuş olmakla bilmekliğin farkını yakından göstermek itibarıyla, fikir terbiyesi nokta nazarından (görüş açısından) birinci derecede mühimdir.

Bunu Türk milleti o kadar iyi bilir ki, darbı mesellerinin (ata-sözlerinin) en meşhurlarından biri "çok yaşayan çok bilmez, çok gezen çok bilir" der..."

"Memleketimizin 20-30 asırlık tarihini yerlerinde, âsâr-ı atika ve abideler üzerinde tetkik etmek kadar Türk'e manevi kuvvet ve iftihar hissi verecek bir şey tasavvur edilemez"

Az çok fikir terbiyesi olmayan bir adam turizm yapamaz. Turizm yapan, gezdiği yerlerde, tabiatın güzelliklerinden lezzet alacak, oralar ahâlisinin yaşayışını tetkik edebilecek, abidelerinin kıymetini anlayabilecek incelikte ve kudrette, hiç olmazsa bunları merak edecek fikir merakına sahip olan adamdır. Serserilikle, göçebelikle, mecburi seyahatle turizmin farkı budur. Romanya gibi bazı memleketlerde turizme en evvel, terbiye bakımından ehemmiyet verildiğinden, turizm teşkilâtı ve faaliyeti Maarif ve Sosyal Terbiye Vekâleti'ne bağlıdır.²

²Metin özetlenirken aslına sadık kalmış, bazı yerlerde sadeleştirilmeye çalışılmıştır.

“Bence, turizmin terbiye bakımından en esaslı faydası insana her şeyin nisbi (görelî) olduğunu (relativite) öğretmesidir. Başka başka güzellikleri, kuvvetleri, hisleri, fikirleri kıyas etmeye alışmak, medeniyetin en büyük faktörlerinden biridir. Kıyas ve kendi kendini tenkit kabiliyetini arttırarak, bir noktaya ayak direktmekten kurtarmak terakkinin (ilerlemenin) başlıca çaresidir.

Dedelerimizin, bildiğimiz gibi, en kuvvetli ve medeniyetli devirleri en hareketli, gezici oldukları, başka medeniyetlerle temasa geldikleri zamanlara rastlar. Bir milletin en ileri zamanı, çevresindekilerle her türlü münasebetleri arttırdığı zamandır. Bu hakikati bütün Avrupa, Asya, Afrika, Amerika milletlerine kolayca ve yüzlerce misal ile tatbik edebiliriz. *Medeniyet, benliğini kaybetmeksizin başkalarıyla anlaşma, kaynaşma kabiliyetinin uyanması, artmasıdır.* Eğer bu his bir köyde öteki köye karşı, bir vilayette öteki vilayete karşı, bir memlekette öteki memlekete karşı olmasa, dünyada yaşamak, dünyanın terakki etmek ihtimali kalmaz. *Demek ki görmek ve anlamak, görüşmek ve anlaşmak medeniyetin en birinci şartlarından, amillerindendir (etkenlerindendir).* Köyden köye, vilayetten vilayete, memleketten memlekete farklar ancak kıyas (karşılaştırarak) ile meydana çıkar. Bu farklar, faziletlere de, kusurlara da aittir. Bu suretle komşunun bizimle ayrılıklarında gerek onun gerek bizim hem iyiliklerimiz, hem de eksiklerimiz meydana çıkar. Senelerce çalışarak elde edilebilecek bir kıyas, yerinde bir görüşle zihinde yer tutar. İşte insanları hodbinlikten kurtarıp ilerleme yoluna sevk eden bu sürekli kıyas ve “Relativisme (Görecelilik)” duygusu, düşüncesidir ki, alâkalı (ilgili) gezicilikle hâsıl olur...

TARİH tedrisi bakımından da turizme pek büyük ehemmiyet veriliyor. Gerek bütün insanlığın, gerek bir milletin geçirdiği safhaları mümkün olduğu kadar yerlerinde incelemek kadar faydalı öğreniş olamaz. Mesela kendi memleketimizde Dersim dağlarıyla Ankara ve İstanbul arasında insanlığımızın ayrı ayrı safhalarına, derecelerine tesadüf edilir. Yakınlarımızda bile beş altı asır medeniyet fasıllarıyla yaşayan adamlar vardır. Sonra lisan, kültür, âdet itibarıyla milletimizin geçtiği yerlerden, münasebette bulunduğu komşulardan, asırlardan beri aldığı tesirler o kadar çeşitlidir ki bunları kitaplarda okumakla bir şey öğrenilemez. *Keza memleketimizin 20, 30 asırlık tarihini yerlerinde, âsâr-ı atika (eski eserler) ve abideler (anıtlar) üzerinde tetkik etmek kadar*

Türk'e manevi kuvvet ve iftihar hissi verecek bir şey tasavvur edilemez.”

Parthe, Scythe, Hittite, Yunan, Roma, Bizans, Türkmen, Selçuk, Osmanlı devirlerine ait eserler koleksiyonu kadar hiçbir milletin zengin tarih hazinesi yoktur. Ephêse harabelerini, Halep ve Konya kapılarını, Çeşme ve Anadolu Hisarı kalelerini, Yeşiltürbe ile Süleymaniye ve Gebze camilerini görmeden bu hususta başka türlü malûmat edinmek zordur.

Bunları anlayarak, tetkik ederek görüp de, hem millet, hem sahiplik gururu arttırmamak mümkün değildir. Aynı zamanda dünyanın en yüksek medeniyetlerine sahip olan bir milletin bu maziye layık olmak için daima yükselmek, büyümek, medenileşmek hususunda azmini arttıracak, bundan özlü bir teşvik tasavvur olunamaz. Anadolu’da Türklüğün müteaddit (birçok) Kâbe’leri, ziyaretgâhları vardır. Binlerce İngiliz ve Fransız mağlup oldukları Çanakkale harp yerlerini ziyaret ettikleri halde bizim, Bizanslıları, Ehl-i salibi, son senelerde yeni Yunanlıları tar-ü-mar (perişan) ettiğimiz yüzlerce kahramanlık meydanlarını gezmemekliğimiz, en hafif tabiriyle garip görülebilir. *Hiç olmazsa yeni yetişen nesle bu hürmet âdetini vermeliyiz.*

Vatandaşlarımıza memleketlerini fazla sevdirmek için en kolay, en tesirli çare, memleketlerinin tabii güzelliklerini tanıtmaktır. Anadolu’nun dünyadaki en güzel mevkilerle (yerlerle) kıyas kabul eder yerleri, dağları, ormanları, gölleri vardır ki, buraları görüp de sevmemek, bu toprağa gönül bağlamamak kabil değildir. Dünyada en imrenilebilecek tabiat güzelliklerinin benzerlerini, memleketimizde buluruz.”

Vatandaşlarımızı memlekete fazla bağlamak için kendilerine bunları tanıtmakla mükellefiz. Turizmi ilgilendiren “Camping” ve “Boy-Scout” (izcilik) teşkilatının genişlemesine, yayılmasına çalışmak borçtur...

Gerek memleketimiz içinde, gerek Türkiye dışında Türklerin turizmden bekledikleri fayda demek ki birinci derecede terbiyevi (eğitici) mahiyettedir.

“Dışarıdan içeriye turizm, yani ecnebilerin memleketimize gelmesinin bizim görüşümüzden ehemmiyeti, siyasi ve iktisadi mahiyettedir...”

“Türklerin elinde dünyanın en zengin turizm sermayesi, malzemesi mevcuttur. Bu sermayeyi bulmak için bizim nesiller on para sarf etmemişlerdir. Türkiye’nin cazip tabiat güzelliklerini biz yaratmadığımız gibi, dört büyük devre ait, mükemmel muhafaza edil-

miş mühim abideler koleksiyonunu da bizim nesil vücuda getirmemiştir. Bunlar tabiatın verdiği hediye ve dedelerimizin bıraktığı mirastır. Milli kabiliyetimizi, bu hediyeden ve mirastan faydalanmak suretiyle ispat etmek asgari borcumuzdur.”

“Bedava konuştuğumuz bu sermayeden istifade etmezsek pek ayıp olur; dirayetsizliğimize, medeniyetsizliğimize hükmedilir. *Bu büyük sermayeden istifade usullerini turizm bilimi ve sanatı öğretir.* Dediğimiz gibi Şark, asırlardan beri Garplılar için daima cazip görülmüştür. Şarktaki memleketler arasında ise Türkiye, gerek tabiat, gerek uzak ve yakın tarih hatıraları, gerek âsâr-ı âtika zenginliği, gerek Türk milletinin an’anevi celadeti (kahramanlığı) itibarıyla daima yüksek bir yer tutmuştur. Garp seyahat acentelerinin ittifakla söylediğine göre İstanbul’u içine alan bir “Croisière” için, diğerlerine nispetle, iki misli istekli çıkar. İstanbul’u, Bursa’yı, Ankara’yı, Konya’yı iyi şartlar içinde ziyaret edip de Türkün lehine fikrini değiştirmeyen ecnebi tasavvur edilemez.”

“...Memleketlerin birbiriyle temasını organize eden, kolaylaştıran, bugün her yerde, resmi ve gayr-i resmi *turizm teşekkülleridir.* *Bu hakikat Avrupa’da o derece yerleşmiştir ki, hükümetler daima artan yardım ve fedakârlıklarla bu teşekkülleri kuvvetlendirmekte, teşvik etmektedirler.* İtalya’da, Fransa’da, İspanya’da müstakil, yarı müstakil, Başvekâlete veya İktisat vekâletine bağlı müsteşarlıklar ihdas olunmuş, milyonlarca frank tahsisat verilmiştir. Rusya’da, Macaristan’da, Romanya’da, Yunanistan’da nezaretlere bağlı yarı müstakil müdürlükler yapılmış, ayrıca bütün devlet demiryolu idareleri turizm ile doğrudan doğruya alâkalı şubeler açmışlardır.”

“Ecnebi seyyahları cezbedici teşebbüslerden herhangi bir memleket belki en ziyade iktisat sahasında istifade etmektedir”

Fransa’ya 1918 senesi mütarekesinden beri, yani, 14 senede, 80 milyar frank, yani Türk parasıyla 7 milyar liraya yakın seyyah parası girmiştir ki *bu meblağ ihracat terazisinde görülmemekle beraber dâhili ihracat bedeli namıyla Fransız parasının bugünkü kıymetini tutmasında en tesirli amillerden biri sayılır.* Fransa’nın su ve kaplıca şehri olan Vişi’yi alalım. Vişi’nin asıl nüfusu 30 bin kişiyi geçmez. Fakat içme mevsiminde 120 bin ziyaretçiyi yatıracak yatağı vardır ki, geçen sene hepsi dolmuştur. Ziyaretçiler vasatı olarak

20 gün kalırlar. Yani 6 aylık mevsimde tahminen 900 bin ila 1 milyon kişi gelir. Her adam yatma yeme, içme, gezme, satın aldığı ufak tefek için asgari 10 lira sarf etse, yalnız Vişi şehrine bir mevsimde en aşağı 10 milyon lira girdiği hesap olunabilir...

İtalya ve Avusturya’nın ziyaret ve su şehirleri için buna yakın istatistikleri vardır. *Mütehassıslarca uzun tetkiklerden sonra yapılan hesaplara göre, memlekette turizmden dolayı giren paranın yüzde otuzu o memleketin çiftçisine, yüzde kırkı otelleri, taşıtları ile sanayicilerine, yüzde onu ilim ve fen erbabına, yüzde yirmisi vergi ve türlü vergi olmak üzere devlete hesabına giriyormuş. Şu halde bir millet, her türlü mahsulat (ürünü) ve imalatın (işlenmiş mallarının) bir kısmını harici piyasalara göndereceğine, ayağına gelen müşteriye, ecnebiye satıyor ki, haricte piyasa arayan bir memleket için bundan büyük fırsat, kolaylık olmaz.*

Bunu takdir edip istifade yoluna koyulmamak mümkün değildir. Nasıl ki *bugün, bütün Avrupa hükümetleri siyasetlerinde turizme pek büyük bir yer vermişlerdir.*

Türkiye’de Şakir Bey’in (Şakir KESEBİR-İktisat Bakanı, 1929-1930) İktisat Vekilliği zamanında turizm işleri birinci defa olmak üzere hükümet programına ve bütçesine girmiş ise de siyaset olarak takip olunmamıştır. Celal Bey (Celal BAYAR-İktisat Bakanı, 1932-1937) bu mühim meseleyi tekrar ele alarak canlandırmak ve iktisat bakımından ilerletmek azmindedir...

İş devlet programı içine sokulup derhal büyük neticeler verecek tedbirler alınması ve biraz zihniyet değişmesiyle, bu miktar az zamanda beş on misli çıkabilir.

Öneriler

Reşit Saffet ATABİNEN, meseleyi yalnızca teorik safhada bırakmamış, *“Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu”* bu hususta bir çalışma programı çizmiş, önerilerini somut çalışma programı olarak hükümete bildirmiştir.

“Temenniler büyük hatlarıyla” şunlardır:

1. Turizm siyasetini bir program altında takip ve tatbik etmek üzere Fırka ve Devlet teşkilatında bu meseleye layık olduğu yerin verilmesi; Halkevlerinin, kendi mntakalarında terbiye, ekonomi, siyasi propaganda bakımından turizm ile uğraşmaları.

2. *Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü*'nün Ankara merkez komitesini teşkil eden 20-30 mebustan, bütün Avrupa memleketlerinde olduğu gibi, Başvekalin riyaseti altında bir "*Conseil Supérieur de Tourisme*" teşkil edilmesi ve bu meclisin, İktisat Meclis-i Âlisi gibi Başvekâlete bağlanması.
3. Devletin, ilim, iktisat, münakale (ulaşım) müesseseleriyle (kuruluşları, kurumlarıyla) yarı resmi ve gayri resmi diğer müesseselerin turizm ile alakalarının tespiti, resmileştirilmesi ve maddi yardımlarının temini; *İktisat vekâleti Ticaret Umum Müdürlüğü'nün unvanı Ticaret ve Turizm Umum Müdürlüğü'ne değiştirilerek vazifesinin ona göre genişletilmesi; Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesinin turizm ile vazifeten meşgul olması, Nafta (Banyındırlık) Vekâletinde ayrıca bir şube ihdasıyla gerek yolları yapmanın, tamir etmenin, bakımının, gerek demiryolları işletmesinin ve tariflerinin, turizm bakımından tespiti; İslahı (Dâhiliye Vekâletinde Emniyet-i Umumiye Dördüncü şubesi elyevm (kaynaktan) turizm ile uğraşmaktadır).*
4. Film yapmak, "folklor"u toplayarak millete öğretmek, konferanslar vermek, müzelerde tetkiklerde bulunmak, talebeye memleketi ve ecnebi (yabancı) âlemi gezdirmek, milli sanatları teşvik ve milli eserleri teşhir eylemek suretiyle tanıtmak gibi teşebbüsler için memleketin hars, sanat, spor teşkilatının *Türkiye Turing Kulübü*'ne fi'li (gerçek olarak) yardımda bulunması.
5. Bütün müzeler, harabeler, plajlar, içme, kaplıca, sayfiye yerleri, "Camping", otel, lokanta, tercüman, yollar, seyr-ü-sefer (trafik), taşıtlar, şimendifer ve vapur tarifeleri gibi turizm ile birinci derecede alakadar olan işlerin toplu ve memleketin umumi menfaatları bakımından bir görüşle idaresi, propaganda ilanlarının, rehberlerin müştereken ve membadan dağıtılması.
6. Yugoslavya'da olduğu gibi, Türkiye'de de Devlet Demiryolları ve Seyr-i sefain gibi devlet müesseselerinin biletlerini satmak imtiyazını haiz *Office de Voyage=Resmi seyahat acentesi* açılarak kazancının münhasıran propaganda masraflarına karşılık olmak üzere *Türkiye Turing Kulübü'ne* verilmesi; ayrıca *Turing Kulübü'ne muayyen bir gelir membaı olmak üzere bir pul ihdasıyla taşra yolculukları biletlerine, birinci ve ikinci sınıf otel notlarına (İtalya'da olduğu gibi) mecburi olarak konulması.*
7. Memleketimizi bir baştan bir başa, hiç olmazsa şimdilik Avrupa hududundan İstanbul ve Ankara'ya bağlayacak, bir tek araba ana yolunun her şeye tercihen, süratle ikmalî, tamiri, daimi suretle bakımı ve beynelmilel işaretlerle işaretlenmesi.
8. Taşıtlara ve yolculara ait diğer tedbirlerin milletlerarası usullere uygun bir şekilde ve turizm ihtiyaçları dikkate alınarak tespiti ve tatbik olunması.
9. Bazı limanlarda, fener, sıhhiye resimleri gibi vergilerin turizmin teşviki yolunda icaba göre tashihi (duruma göre düzenlenmesi).
10. Tren, vapur tarifelerinin mümkün olduğu kadar denkleştirilmesi.
11. Başlıca ziyaret olunan yerlerdeki otellerin milliyet, propaganda, fiyat, temizlik bakımından *Turing Kulüpleri* ve belediyelerce murakabe edilmesi.
12. Tercümanların, rehberlerin, şoförlerin ve seyahatlarla temasa gelecek diğer meslek sahiplerinin milli vasıflarla itina olunması.
13. Girip çıkarken pasaport muamelelerinin azami surette basitleştirilmesi.
14. Kayıkçıların, hamalların, hakiki bir intizam (düzen) altında alınması, ücret tarifelerinin kat'i olarak tespiti.
15. Gümrük muamelesinin kolaylaştırılması, seyahatlar müstesna muamele edilmesi için amirlerle selâhiyet verilmesi.
16. Turizme en elverişli noktalarda belediyelerin himayeleri altında milli eğlence haftaları tertibi için "*Syndicat d'Initiative*"ler teşkili.
17. Her tarafta olduğu gibi İstanbul'da memleketin güzelliklerini, taşıtlarını, Türkün selikasını (güzel söyleme ve yazma kabiliyetini), medeniyetini gösteren Türk sanat eserlerinin en güzel numunelerini toplu bulundurur bir meşher (sergi) açılması.
18. Aynı serginin küçük tertipte büyük istasyonlarda, limanlarda bulundurulması.
19. Her tabakadan halkın ecnebilere misafirperver bir muamele göstermelerinin, Türkün hâiz olduğu an'anevi doğruluk şöhretinin korunması için alelumum (genel olarak) satıcıların ecnebilere aldatmak ithamı altına düşmemelerini temin etmek üzere matbuatımızın çalışması.
20. Memleketimizi manen, maddeten sevdirci ve güzelliklerini tebarüz ettirici (belirleyici) edebi eserlerin neşri, tercümesi için teşvikatta bulunulması.
21. Şehirlerimizin, köylerimizin medeni bir manzara arz edebilmeleri için dâhilde geniş propaganda yapılması...

“Velhasıl gerek vatandaşlarımıza, gerek ecnebilerle Türkiye’yi güzel göstermek, memlekette seve seve, kolay gezinmek, oturmak çarelerini temin edici her vasıtaya müracaat etmek turizm siyasetinin başlıca gayesidir...”

Prof. Dr. REMZİ OĞUZ ARIK: HALKEVİLERİNDE MÜZE, TARİH VE FOLKLOR ÇALIŞMALARI KILAVUZU

ARIK’ın bu kitabı, ATABİNEN’in broşüründen 14 sene sonra yayınlanmıştır. *CHP Halkevleri Yayınlarından Kılavuz Kitapları XXI* numaralı⁴ bu eser Ankara 1947 tarihinde basılmıştır. Metin kısmı büyük boy 125 sayfadır. Turizm konusu münferiden 69-99 sayfalar arasında incelenmiştir. Metnin sonunda 5 fasikül (80 sayfa) olarak verilen fotoğrafların hepsi turizmle ilgilidir. Metinde ATABİNEN’in yazısının tamamı kullanılmıştır.

Remzi Oğuz ARIK da ilginç ve renkli bir kişiliğe sahiptir. İlim ve fikir adamı, arkeolog, politikacıdır... ARIK, Adana’nın Kozan ilçesine bağlı Kabaktepe köyünde doğdu (1899). Kozan Mahalle Mektebi’nde başladığı ilköğrenimini İstanbul Mercan İdadisi ve İzmit Sultanisi’nde okuduktan sonra İstanbul Muallim Mektebi’nden mezun oldu. Birinci Dünya Savaşı’na gönüllü olarak katıldı. Savaş sonrası çeşitli liselerde öğretmenlik yaptı. Bu görevin yanında İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nü bitirdi. 1932 yılında Fransa’ya gönderilerek Sorbonne Üniversitesi’nde sanat tarihi, Louvre Arkeoloji Enstitüsü’nde arkeoloji ihtisası yaptı. Yurda döndükten sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde görevlendirildi. Bu arada birçok önemli kazı çalışmalarına katıldı. Bunların bir kısmını bizzat yönetti.

³ HALKEVLERİ, Türk kültür ve sanat yaşamına katkılarda bulunmak, araştırmalar yapmak, gençleri bir çatı altında toplamak amacıyla merkezi Ankara’da olmak ve ülkenin tüm il ve ilçelerinde gerektiğinde köylere kadar uzayarak şubeler açmak üzere kuruldu. Örgüt 1931 yılında kapatılan Türk Ocakları, Türk Halk Bilgisi Derneği, Muallim Birlikleri’nin yerine almak ve bunların eksik bıraktıkları etkinlikleri tamamlamak amacıyla 19 Şubat 1932’de kurulmaya başlayan Halkevleri, CHP’nin bir yan kuruluş olarak çalışmaya başladı. Giderleri genel bütçeden, özel idarelerden, belediye ve köy bütçelerinden, kamu tüzel kuruluşlarından karşılanacaktı. Örgütün bir amacı da CHP’nin 6 okunda belirtilen ilkeleri benimseyen bir gençlik yaratmaktı. Bu örgütün yönetim ve denetimi partinin genel ve yerel yönetimine bırakılmıştı. Halkevlerinin çalışmaları dil-edebiyat-tarih, güzel sanatlar, halk der-shaneleri, kurslar, kütüphaneler, müzeler açmak, folklor araştırmaları, gösteri ve temsiller, spor, sosyal yardım, yayın yapmak, köylüyle kentliyi yaklaştırmak gibi alanları kapsıyordu.

ARIK, 1939’da profesörlüğe yükselerek, Ankara Üniversitesi DTCF’de Arkeoloji ve Dinler Tarihi okuttu. 1943’te Ankara Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Müdürü oldu. 1950 yılında siyasete atılarak, Demokrat Parti’den Seyhan Milletvekili seçildi. 1952’de bu partiden ayrılarak Türkiye Köylü Partisi’ni kurdu. Bu partinin genel başkanı iken 1954’te bir uçak kazasında hayatını kaybetti.

Remzi Oğuz ARIK’ın eserlerinin başlıcaları şunlardır: Köy Kadını, Memleket Parçaları, İdeal ve İdeoloji, Coğrafyadan Vatana, Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz, Gurbet, İnmeyen Bayrak, Türk Gençliği... Mesleki eserleri ise: Alacahöyük Hafriyatı (1937), Karaoğlan Kazıları (1938), Türk Müzeciliğine Bir Bakış (1946), Ankara-Konya-Eskişehir-Yazılıkaya Gezileri (1956), Türk Müzeciliğine Bir Bakış (1953), Türk Sanatı (1976) (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985:176; Büyük Larousse, 1992:784; Çongur, 2001)...

“Turizm, çağımıza damga vuran işlerin şüphesiz en güzeli, en faydalısı, en insancasıdır”

“...İşte turizme şimdi önem ve değer verdiren, turizmi devletlerin resmi işleri arasına sokan, hatta

C. H. P. Halkevleri Yayınlarından Kılavuz Kitapları XXI.

HALKEVLERİNDE

Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu

HAZIRLAYAN:

Remzi Oğuz ARIK

ANKARA
1 9 4 7

"Turizm Bakanlığı" diye yeni bir de devlet organizması kurdurtacak kadar itibar kazanan, "Turizm Bilimi" diye koca kitaplar yazdıran baş sebep bu! Başka milletler bu yolu çok iyi kullanıp neticelerini de almışlardır. Bizim için ise meslek yenidir. Hâlbuki bugün bu vasıta ile kendimizi yetiştirmeye, başka bütün milletlerden çok muhtacız.

Turizmin ikinci bir cephesi milletleri birbirine tanıtmak ve bu yolla kitleleri birbirine yaklaştırıp sevdirmektir...

Turizmin üçüncü bir cephesi, millet iktisatlarına getirdiği yardımdır.

...Turizm, bütün bu cephelerde sağladığı büyük neticeler için neler kullanır? Vasıtaları nelerdir?

Kısaca diyelim ki turizmin vasıtaları sonsuzdur. Her milletin coğrafyasına, tarihine, o nispette de hayaline, buluşuna, yaratış derecesine bağlıdır. Fakat üç şart vardır ki turizmi mümkün kılar ve onlar- sız öteki bütün imkânlar işleyemez, işlenemez:

Bu üç şarttan birincisi "emniyet"tir...

...Turizmi mümkün kılan şartlardan ikincisi "kolaylık"tır...

...Turizmi mümkün kılan üçüncü şart "tizlik"tir (çabukluktur).

İnsanlığın edindiği tecrübe şudur: turizm emniyet, kolaylık, çabukluk ister. Konfor ve ucuzluk bile bunlardan sonra gelir. Korkmadan dolaşılabilir bir memleket, herhangi bir arıza ile yolda bırakmayan, adım başında zorluk çıkarmayan, bir saatlik işi on günde bitirmeyen memleket: *İşte turistin can attığı yer!*

"Türkiye'nin turizmi "milli gelir kaynağı", "imar ve kalkınma manivelası", "milli propaganda vasıtası" gibi görmesi gerekir"

Memleketimizin turizme elverişli olması, şimdi körlerin bile kabul ettiği şeydir. Ecnebi turist, kendi geniş âleminde kolayca bulduğu şeyler için başka memleketi aramaz. Deniz havası, plaj... Bunları kendi taşıtında, transatlantiğinde de bulabilir. Fakat, ruhun hava tebdili, büyük mesafeler aşmakla, hele zaman bakımından başka dünyalara gitmekle mümkün oluyor. Bu, başka dünyalara sefer ettiren şey: Tarih, arkeoloji, müzedir. Sanat eserinin bizi bu dünyanın, şu günün, şu saatin dertlerinden, "Contingences=zaruretlerinden" sıyıdırıp başka âlemlere götürdüğü, ruhumuzu yıkadığı bir sır değildir. *Türkiye, kendine koşan turistin ruhuna bu hava*

tebdilini, ruhun bu yıkanmasını, arınmasını vadeden sanat, arkeoloji, tarih anıtlarıyla doludur.

Memleketimizin gerçekten güzel tabiatına dayanacak olan turizmin, taşıtlarda, otelcilikte büyük bir faktörü aradığı şüphesizdir. Bu faktör "konfor"dur... Bu iş toptan bir programa bağlanır, turizm bakımından ele alınarak yürütülürse, tesirlerini pek çabuk görebiliriz. Ardından *yayın, otelciliğimiz, taşıt işlerimiz* ve iyi hesaplanmış bir *propaganda* ile işi yürütmek mümkün olacaktır.

Türkiye'nin, turizmi "milli gelir kaynağı", "imar ve kalkınma manivelası", "milli propaganda vasıtası" gibi görmesi-hiç olmazsa- başlamıştır. 1936'da İzmir Fuarı'nı açan- o zaman başvekil- İsmet İnönü, turizm bakımından eksiklikleri hatırlatmıştı. Bunun sonucunda ise, 3477 sayılı "İzmir İli Turistik Yollar Kanunu" çıktı. Sonra, pasaport kanununa konan parasız "turistik vize" hükümleri ile "turistik gemilerini liman harcından affeden" kanun, milletlerarası "otomobil gidiş gelişine ait sözleşme" ile "yol işaretlerini birleştirme sözleşmesi" ne katılmamızı sağlayan kanunlar ve bazı gümrük hükümleri devletin kanun bakımından yaptığı şeylerdir. *Bundan başka; "Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü" kurulmuştur. İstanbul Belediyesi'nde "turizm bürosu" meydana getirilmiştir. Şimdi ise Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü içinde bir "turizm dairesi" vardır. İzmir'de "Fuar, Kültürpark ve Turizm Müdürlüğü", Bursa'da "Belediye Turizm Şefliği", en son "Ege Turizm Derneği" kurulmuş bulunmaktadır. Birçok yerlerimizde ise de, o bölgeleri sevenler, turistik mahiyette çalışan veya çalışacak olan dernekler kurmuşlardır. Bergama temsilcileri dolayısıyla Başbakanlık'ta kurulan komisyon ise, son derece önemli bir kitap çıkarmıştır⁴.*

"Yayın ve basın âlemimiz bu yolda-öncekilere nispet edilemeyecek derecede- uyanıklık içindedir. Yaşadığımız devrin özelliklerinden belki en güzeli, gezip tozmayı bir zenginler işi olmaktan çıkarmasıdır. Bu yolda aydınlarımız hem devleti, hem halkı araştırmak için, sevinçle görülecek, bir uyanma, çabalama göstermektedir. Aşağıda tarih sırasıyla koyduğumuz yazılar, hem bu uyanıklığa tanıklık etmekte, hem turizm bahsinde söylenmesi gereken şeyleri hatırlatmaktadır"

⁴ Bu kitap 1945 yılında yayınlanmış olup "Bergama Temsilcileri ve Turizm İşleri" adını taşır. Çeşitli kuruluş ve kişilerin hazırladığı birçok rapordan meydana gelmiştir. Bir "Turizm Umum Müdürlüğü" kurulması gerektiğini ilk defa belirten bir broşürdür.

“Memleketimizi iyi tanıtmakla istiklalimizi temin edebiliriz...”

Remzi Oğuz ARIK yazısının bu kısmında çeşitli yazarların “turizmimiz” ile ilgili görüşlerine yer veriyor. Bunların en ilginçlerinden birisi de “Darülfünun muallimlerinden” “Avram GALANTİ’nin 1923’te Yeni Mecmua’da yayımlanan yazısıdır.

GALANTİ çok önemli bir konuyu ele alıyor. “Bilmemezlük yüzünden, Bağdat şimendifer hattında verdiğimiz imtiyazlardan dolayı neler kaybettiğimizi” anlatıyor. Uzun makalede memleketimizi bilemediğimizden dolayı neler kaybettiğimizi anlatıyor. Yine bu “bilmezlik devam ederse neler kaybedeceğimiz vurgulanıyor...

Doğan NADİ Cumhuriyet Gazetesi’nin 1.12.1933 tarihli sayısında soruyor: İstanbul’a seyyah niçin gelsin, azap çekmek için mi?

NADİ, Atina’dan İstanbul’a kadar Amerikalı bir gazeteci ile seyahat ettiklerini, önemli bir Amerikan gazetesinin Paris muhabiri olan bu zatın görevi icabı sık sık İstanbul’a geldiğini, yolculukları boyunca “tam 30 saat İstanbul’dan şikâyet ettiğini” anlatıyor. Çok önemli olumsuzlukların yer aldığı yazı, şöyle bitiyor:

“Gazeteci arkadaşımın, siz de teslim edersiniz ki yerden göğe kadar hakkı vardır. Ara sıra İstanbul’a seyyah gelmediğinden şikâyet eder dururuz. Tamamıyla yanlış ve haksız bir şikâyet... Biz “nasıl oluyor da kırk yılda bir yolu düşüp İstanbul’a bir uğrayan bulunuyor” diye düşünmek ve bu mumamayı halletmek gibi tuhaf bir mevkideyiz. “İstanbul’a niçin seyyah gelmiyor” diyorlar. Maddi ve manevi bin türlü azaba girmek için mi? Doğrusu ya bu şekilde İstanbul’a seyyah celtirmek değil İstanbulluları harice kaçırmamak için gayret etmek lazımdır...”

Yine Cumhuriyet Gazetesi’nde 30.7.1936 tarihinde yayımlanan yazıda “turizm meseleleri” işleniyor. Turizmin önemi teorik olarak vurgulanıyor ve diğer ülkelerden özellikle Yunanistan’dan örnekler veriliyor. Yazı “Türkiye bunları yapmış veya daha doğrusu, daha mühim meseleler arasında turizme ehemmiyet verebilmiş midir?” sorusuyla devam ediyor ve yazar cevap veriyor: “Bunu zannetmiyoruz. Fakat bu mühim meselenin de, diğerleri gibi, devletin umumi siyasetine daha kuvvetli bir şekilde yerleşmesi zamanı gelmiştir. Bunun için de ne yapmak lazım geldiğini, asıl turizm vadisinde kabiliyetimizi bilmek mecburiyetindeyiz. Bunları biliyor muyuz? Seyyahlara ne gibi kolaylıklar, nereleri gösterebileceğimizi tayin edecek bir vaziyette miyiz? Çok yazık ki hayır...”

... En büyük şehrimiz olan İstanbul’da bin seyyahı bile makul bir fiyatla rahatça oturabilecek yerimiz olmadığını, bu işlerle uğraşan birçok tanıdıklarımızdan işittik. Acaba Ankara, Bursa, Edirne, İzmir’de kaç yataklık yerimiz var?”

Yazı, oldukça önemli bir tespitle bitiyor: “Turizm işi yalnız bir devlet işi değildir. Bu memlekette herkesin bu hususta göreceği işler vardır...”

Ulus gazetesinde 18.7.1943 günlü yazısında Suut Kemal YETKİN önemli bir konuya değiniyor: İç turizm davası...

“Demirağlar yurttan dallanıp budaklandıkça, yurdun birçok yerlerini, mahalli renklerini görmek, halkın topluluk ruhunu aksettiren adetlerini bütün hususiyetleri ve asillikleri içinde tanıtmak imkânı da çoğalıyor. Bununla beraber içinde yaşadığı çevreden çıkamamış olan vatandaşlar çoktur. Bu durumun sebeplerinden biri maddi imkânsızlıklar ise, diğeri bu hususta çalışılmamış ve iç turizmin ehemmiyeti üzerinde durulmamış olmasıdır.

Şimdiye kadar bizde bir turizm teşekkülü yok değildir. Bu teşekkül, devlet teşkilatı bünyesi içinde epeyce zamandan beri vardır. Fakat bu daire, hangi teşkilata bağlanmışsa orada kâfi bir gelişme zemini ve imkânı bulunamamıştır. Bunun sebebini de turizm işinin gereken ehemmiyetle ele alınamamış olmasına ve devletin bütün teşkilatıyla ilgili bir mahiyet göstermemesinde aramak lazımdır.

Bu yeni “Teşkilat Kanunu” ile iç turizm milli bir dava olarak konuluyor, Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü çerçevesi içinde, devletin diğer teşekkülleriyle işbirliği yapabilecek duruma getiriliyor. Turizm davasının ehemmiyeti ve büyüklüğü karşısında bugün için yapılabilecek işler şüphesiz güçlüklerle doludur. Fakat dünya nizamı içerisinde daima ileride, daima dik ve dipdiri kalmak bugünü değil, yarınları düşünmek zorundayız. Şimdiden turizm işleri bir dava olarak ortaya atılmış ve kanunun sağlam hükümlerine dayanmış bulunuyor. Pek yakın bir gelecekte, bir başlangıç olmak üzere yurdun güzellikten bol nasip almış yerlerine doğru gezilere imkân vermek için Umum Müdürlüğü’nün gereken çalışmalara şimdiden başlayacağını bekleyebiliriz. Bu çalışmaların başında; ilk iş olarak yurdun tarihi ve estetik zenginliklerini, mahalli hususiliklerini aksettiren filmlerin hazırlattırılması ve “La Turquie Kémaliste” gibi yurdun seçme resimleriyle dolu mecmua ve kitapların, memleket dışında değil memleket içinde dağıtılması işlerini görüyorum...”

Cihad BABAN, *Tasvir Gazetesi'nin* 20.9.1945 günlü yazısına alışık olduğumuz bir başlık atmış: "ALTIN YUMURTLAYAN TAVUK!"

"Döviz getirecek başka bir kaynak da Turizmdir..."

"... Son beş altı sene içinde ulaştırma vasıtalarında, yıllarında önemli ilerlemeler, gelişmeler kaydedilmiştir. Uçakların daha süratli, daha geniş, daha ehemmiyetli olması; havayollarının dünyanın dört ucunu birbirine bağlaması seyahati çok kolaylaştırmıştır. *Binaenaleyh (bundan dolayı) turizm de harpten sonra süratle gelişecektir...* Gerek beş altı senedir insanların serbestçe seyahat edememesi, gerek harbin ruhlardaki tesiri, daha şimdiden hemen herkeşe gezmek, dolaşmak isteğini vermektedir. Bu istek ise turizmi artıracak bir amil olacaktır..."

"... Turizm yani başka memleketlere mensup insanların bir memlekette yaşamaları, para sarf etmeleri o memleketin ödeme muvazenesinde (dengesinde) önemli bir rol oynayabilir. İşte turizmin iktisadi önemi bundan doğar. Başka bir deyimle, ticaret ve ödeme muvazenesi (dengesi) aleyhinde olan bir memleket turizm yoluyla bu muvazaneyi düzeltebilir. Mesela İsviçre ve Fransa gibi memleketlerde turizm, ödeme muvazenesini düzeltmekte önemli bir rol oynamaktadır.

Bu mütalaayı (düşünceyi) başka bir deyimle şöyle açıklayabiliriz: *Dışarıdan turist çeken bir memleket, sanki yabancı memleketlere mal satmış gibi dünya pazarında satın alma kuvveti temin eder ve o nispette fazla mal sokmak imkânını bulur.* Demek ki bir memlekete turistlerin gelmesi o memlekette mal çıkması gibi faydalıdır. Çünkü *bir memleketin dışarıdan mal alma kudreti, çıkardığı mala bağlıdır.* Turizm de, iktisadi bünye üzerinde, dışarıya mal satma tesiri yaptığına göre *bir memleketin geliştirilmesi dışarıdan daha fazla mal alabilmesi demektir...*"

Remzi Oğuz ARIK, kitabının sonunda *Halk Evleri*'nde "turizm kolu" kurulmasını öneriyor⁵:

"... Belediyelerle yapılacak işbirliği, bir büro açtırabilir. Burada turizmle uğraşmak, bölgenin tablolarını, fotoğraflarını tüccara, mekteplere, vapurlara verdirmek mümkün olur. Yol, otel, lokanta ve hayat

tarzı için malumat verilir. Broşürler, kitaplar, buralarda tedarik edilebilir. Bu bürolar aynı zamanda "Türkiye Turing Kulübü" ile devamlı münasebete girecektir..."

SONUÇ

Turizm tarihimizle ilgili olarak bu sayımızda bizce çok önemli iki eseri inceledik.

Reşit Saffet ATABİNEN'in turizm tarihimiz için adeta başyapıt olarak değerlendirilebilecek broşürüyle, *Remzi Oğuz ARIK*'in kitabını inceledik.

Her iki eser de Cumhuriyet dönemimize aittir. İlki 1933, ikincisi ise 1947 tarihini taşımaktadır. Otuzlu ve kırklı yıllarda turizme bakışı, turizm anlayışını, turizmle ilgili beklentileri, dünyadaki turizm hareketlerini ve ülkemizdeki yansımalarını... Oldukça net şekilde ifade etmektedir.

Özellikle ATABİNEN'in *kurucusu ve başkanı olduğu "Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü" adına 1932 yılında hükümete sunduğu öneriler son derece çarpıcıdır.* Özellikle bir turizm politikasının tespit edilmesi (zamanımızda da hala tartışılıyor), bunun bir program altında uygulanması ve izlenmesinin istenmesi, çağına göre son derece modern bir düşüncedir. Bu uygulamanın o günün şartları içinde en güçlü organlar parti ve devlet teşkilatlarıyla, yan sivil bir toplum örgütü olarak nitelendirilebilecek "Halk Evleri" nin katkısıyla hayata geçirilmesi arzulanmaktadır. Bununla ilgili çok ayrıntılı bir öneriler demeti sunulmaktadır. Halk Evleri'nden yararlanma, Halk Evleri'ni bu konuda görevlendirme isteği, çok yaygın bir düşüncedir.

ARIK'ın kitabında da Cumhuriyet dönemimizdeki turizm faaliyetleri hakkında ilginç tespitlere rastlamaktayız. Turizm kaynaklarımızla ilgili son derece olumlu ifadelerin yanında, olumsuz durumlara ait tespitler de görülmektedir. Hatta 1. Dünya Savaşı öncesi İstanbul'a turistik rağbetin daha fazla olduğunu, İstanbul'un turistler için çekim merkezi olduğunu savunanlar bile vardır. Ancak genel istek hep "turizm" işlevimizin devlet örgütü içerisinde önemli bir konumda (Umum Müdürlük) yürütülmesidir. Bununla ilgili gelişmeleri de kitaptan takip edebiliyoruz. Ancak düşüncemiz 14-15 yıllık dönemin hükümet açısından en büyük talihsizliğinin 2. Dünya Savaşı'na denk gelmesidir. Savaşın resmi olarak sürdüğü 1939-1945 yılları arasındaki süre, başlangıç ve sonuç tesirleri de göz önüne alındığında, dünyanın da en buhranlı yıllarıdır.

⁵ Müzecilik ve turizmin birbirleriyle çok yakından ilişkili olduğu sürekli ifade edilmektedir: "Birçok seyyah gezdikleri şehirlerdeki bütün müzeleri gezmeden duramaz. Bu yüzden müzeleri zengin ulusların memleketlerine birçok seyyah gelir ve devlet bu yüzden birçok gelir kazanmaktadır. Müzelerin bir faydası da yurda seyyah çekecek bir gelir kazandırmaktır... (Şapolyo, 1936).

ARIK'ın kitabındaki özellikle zaman zaman vurgulanmaya başlayan "turizmin yalnızca bir devlet işi olmadığı, herkesin bu hususta göreceği işler" bulunduğu düşünesi, pek yaygın olmamakla birlikte ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1992). 2. Cilt, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Çongur, H. R. (2001). *Profesör Remzi Oğuz Arık*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Meydan Larousse, (1969-1973). 2. Cilt. İstanbul: Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Limited Şirketi.

Şapolyo, E. B. (1936). *Müzeler Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeni Türk Ansiklopedisi (1985). 1. Cilt, İstanbul: Ötüken Yayınları.

NOT: 1

Geçen sayımızda yer alan değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Zakir AVŞAR ve Prof. Dr. Mehmet

YÜKSEL'in ortak araştırması "Türkiye'nin İlk Turizm Rehberi "Türkiye Kılavuzu" ve Hazırlayıcısı Hüseyin ORAK" başlıklı çalışmayı, turizm tarihimiz açısından çok yararlı bulduk. Kendilerini tebrik eder, bu konudaki yapacakları diğer araştırmalar için de başarılar dileriz.

NOT: 2 TURİZM BAKANLIĞI'NIN 50 YILI

Turizm Bakanlığı yarım asrı dolduruyor. Turizmde, kamu yönetimi içinde örgütlenme çeşitli evrelerden geçmiştir. En son 1957'de, "Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü", 4951 Sayılı Yasa ile "Basın Yayın ve Turizm Vekâleti" adıyla kurulan apayrı bir bakanlık olmuştur. Daha sonra "turizm konusunda özgün politikalar oluşturmak ve bunları uygulamak" üzere 12 Temmuz 1963 gün ve 265 Sayılı Yasa ile "Turizm ve Tanıtma Bakanlığı" kurulmuştur.